

Із загальної кількості досліджуваних підприємств жодне підприємство не має стійкої тенденції до збільшення інтегрованого коефіцієнта таксономії, що вказує на те, що діяльність підприємств машинобудування є фінансово нестійкою, оскільки має місце зменшення частки власного капіталу й збільшення частки запозиченого капіталу, зростання питомої ваги поточних зобов'язань на противагу довгостроковим, що, в свою чергу, знижує фінансову безпеку діяльності суб'єктів фінансових відносин макrorівню. Зростання рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування у 2010-2012 роках, виняток становлять ПАТ "Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе" та ПАТ "Харківський електротехнічний завод "УКРЕЛЕКТРОМАШ", відбулося завдяки зростанню величини чистого прибутку підприємств та підвищенню ефективності використання основних та оборотних активів. Різне зниження показника у 2013 році ПАТ "АВТРАМАТ", ПАТ "Електромашина", ПАТ "Харківський завод штампів та пресформ", ПАТ "РОСС" та ПАТ "Завод ім. Фрунзе" свідчить про необхідність скорочення строків погашення дебіторської заборгованості та оптимізації структури витрат підприємств як суб'єктів фінансових відносин.

Висновок. Застосування таксономічного аналізу для оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів фінансових відносин на макrorівні дала можливість виявити недостатній рівень фінансової безпеки досліджуваних підприємств галузі

машинобудування. Такий підхід свідчить про коректність та ефективність використання багатовимірного аналізу в механізм оцінки фінансової безпеки, що забезпечить своєчасну та точну оцінку рівня фінансової стійкості та незалежність підприємства у довгостроковому періоді. Слугує основою для удосконалення фінансового менеджменту для підприємств для оптимізації використання фінансових ресурсів, своєчасної ідентифікації зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовому стану суб'єктів фінансових відносин на макrorівні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Саблина Н. В. Использование метода таксономии для анализа внутреннего ресурса предприятия / Н. В. Саблина, В. А. Теличко // Бизнес Информ. – 2009. – № 3. – С. 78 – 82.
2. Литвинова В. А. Повышение корректности сравнительных оценок конкурентоспособности продукции на основе таксономического анализа / В. А. Литвинова // Інноваційна економіка. – 2012. – № 5 (31). – С. 97 – 101.
3. Лекції – комп'ютерні методи статистичного аналізу та прогнозування // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uadoc.zavantag.com/>
4. Янковой А. Г. Многомерный анализ в системе STATISTICA / А. Г. Янковой. – Одесса : Оптимум. 2001. – Вып. 1. – 216 с.

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ ім. С.Кузнеця Колодизев О.М.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Уткіна Ю.М.*

УДК 377.352

ДОСЛІДЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ КУСТАРНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ЇЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Лантух І.В., к.е.н., доцент (ХНАДУ)

У статті досліджуються питання, пов'язані зі станом розвитку кустарної промисловості наприкінці ХІХ століття. Автор звертає увагу не тільки на проблеми, які позначилися в цей період у даній галузі промисловості й на шляхи її оптимізації, але й піднімає питання про технічну освіту, яка повинна була наситити кустарну промисловість фахівцями й дозволити їй утворювати артіль різних типів, щоб кустар швидше включився в ринкові відносини.

Ключові слова: кустарі, кустарна промисловість, кустарний музей, казенні замовлення, технічна освіта.

ИССЛЕДОВАНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ КУСТАРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ И ЕЁ ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КОНЦЕ XIX ВЕКА

Лантух И.В., к.э.н., доцент (ХНАДУ)

В статье затрагиваются вопросы, связанные с состоянием развития кустарной промышленности в конце XIX века. Автор обращает внимание не только на проблемы, которые обозначились в этот период в данной отрасли промышленности и на пути их оптимизации, но и поднимает вопрос о техническом образовании, которое должно насытить кустарную промышленность специалистами и позволить ей образовывать артели различных типов, чтобы кустарь быстрее включился в рыночные отношения.

Ключевые слова: кустари, кустарная промышленность, кустарный музей, казенные заказы, техническое образование.

DOMESTIC HANDICRAFT INDUSTRY RESEARCH BY SOCIETY AND ITS TECHNICAL EDUCATION IN THE LATE 19TH CENTURY

Lantuh I.V., Candidate of Economic Sciences, associate professor (KhNAHU)

The article considers issues related to the state of the handicraft industry development in the late 19th century, which built up a significant sector of the industrial production. The author draws attention not only to the problems that become apparent during this period in this line of industry, but also to the way of their optimization, which were caused by both governmental and the public organizations activities. The article also brings up an issue of technical education, including the initial and higher one, which should fill the handicraft industry with professionals and give it a chance it to form artels of various types in order to help craftsman to join market relations as soon as possible. It was a paramount task, because in this period the modernization of industry was taking place, part of which was the handicraft industry.

Keywords: artisans, cottage industries, handicraft museum, government contracts, technical education.

Постановка проблеми. Актуальність наукового вивчення вітчизняної кустарної промисловості визначається тим, що вона належала до найбільш поширених видів у промисловому секторі кінця XIX ст. Аналогією її сьогодні є малий бізнес, що потребує неабиякої уваги з боку держави, громадськості, бо він є самим поширеним і багатопроблемним. У цьому процесі необхідно скористатися досвідом попередніх поколінь. Такою спадщиною є діяльність вітчизняних кустарів наприкінці XIX ст., а саме в період модернізації промисловості, аналіз якої допоможе оптимізувати роботу сучасних підприємців малого бізнесу й дрібного виробництва: державні замовлення, пільги, зростання конкурентноспроможності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження й публікації, що стосуються теми, досить значні. Їхній аналіз свідчить, що попередниками був зібраний та узагальнений певний фактичний матеріал з еволюції кустарного виробництва. Серед робіт, присвячених окремим аспектам проблеми, варто особливо відзначити роботи М.М. Добровольського, Є. Малаховського, В.Ф. Горленко, І.Д. Бойко, О.С. Куницького, С.М. Боньковської, М.П. Маслова [1-5]. Ці роботи дають змогу оцінити місце кустарної промисловості в народному господарстві України в кінці XIX-

початку XX ст. В роботах попередників міститься чимало фактичної інформації з розвитку кустарної промисловості.

Мета статті. Проаналізувати стан розвитку кустарної промисловості наприкінці XIX ст. та її проблеми, які позначилися в цей період, а також звернути увагу на рівень технічної освіти, яка повинна була готувати кадри професіональних фахівців для подальшого розвитку дрібного виробництва.

Вклад основного матеріалу. Розвитку кустарної промисловості наприкінці XIX ст. приділялася значна увага вітчизняними дослідниками [6, 7, 8]. І саме цікаве, що ініціатива йшла знизу. Як свідчать джерела, наприкінці XIX ст., цій проблемі особливе місце приділялося вітчизняною громадськістю, яка піклувалася цим питанням за допомогою такої організації як відділення кустарної й ремісничої промисловості товариства для сприяння вітчизняної промисловості й торгівлі.

Так, 6 травня 1889 р. були проведені збори відділення кустарної й ремісничої промисловості цього товариства, які були цілком присвячені обговоренню складеного особливою комісією проекту представлення міністерству державного майна про заходи для підтримки й розвитку

кустарної промисловості. Проектом передбачалося:

1) при збиранні відомостей по сільському господарстві через місцевих кореспондентів збирати статистичні дані і про кустарів;

2) організувати інститут особливих кустарних старост, на обов'язку яких було б ознайомлення кустарів із кращими знаряддями й методами, вказівка, щодо найкращих способів до придбання сировини, а також місця збуту. Заняття цього роду повинні бути розподілені між старостами не по районах, а по групах виробництв;

3) полегшити кустарям придбання сировини відпусткою з казенних лісових дач лісу самими дрібними партіями й надати можливість в одержанні з казенних заводів заліза, вугілля й інших горючих матеріалів;

4) сприяти наданню кустарям за посередництвом кустарних старост і земських управ поставок для казенних і громадських установ, для того, щоб вони розподілялися між кустарями даного селища нарівно;

5) у центральних пунктах з найбільше розвиненою кустарною промисловістю заснувати банки для короткострокового кредиту кустарям;

6) упорядкувати Санкт-петербурзький кустарний музей, поповнити його вітчизняними й іноземними зразками кустарних виробів і знарядь для посилки останніх у місцеві кустарні музеї, які повинні бути відкриті у великих центрах кустарної промисловості й бути на зв'язку з ремісничими училищами;

7) у початкових школах навчати переважачим у їхніх районах ремеслам, у найбільш важливих центрах кустарної промисловості заснувати ремісничі училища, а в тій місцевості, де кустарі живуть поодинокі, посилає в зимовий час досвідчених майстрів для навчання кустарів, а найбільш здатних юнаків з родин кустарів посилає в ремісничі училища за казенний кошт;

8) підтримувати існуючі кустарні артілі, а із цією метою видавати артілям позичку на обладнання майстерні й покупку машин. Відділення товариства для сприяння вітчизняної промисловості й торгівлі ухвалило представити дані пропозиції в міністерство державного майна [6].

Питання, що стосувалися розвитку кустарної промисловості, були найрізноманітніші. Одне з таких стосувалося казенних замовлень, які були архіважливими для останньої. У лютому 1890 р. цьому питанню була присвячена доповідь А.Г. Штанзі, прочитана їм у кустарному відділенні товариства для сприяння вітчизняної промисловості й торгівлі [7]. У ній відзначалося, що в справі допомоги кустарним промислам казенні замовлення можуть відігравати першорядну роль, слугувати забезпеченням

безпосереднього збуту. Втішно було бачити, що два спеціальні відомства: військове й морське, в особі своїх головних начальників, висловили повне співчуття кустарній справі й наголосили на наданні низки пільг при передачі казенних замовлень кустарям. Спочатку земство зустріло недовіру з боку заляканих скупниками кустарів, але воно не зупинилося на цій спробі й продовжувало свою справу. Облаштована була майстерня й через два роки обидва казенні підряди, незважаючи на ряд невдач, були з успіхом виконані. Тим самим кустарі були звільнені від кабали скупників, і їх заробіток значно збільшився, що й спонукало їх звернутися до земства із вдячністю й та проханням продовжувати почату справу. Словом, вийшов приклад удалого єднання державної влади, земської й дворянської інтелігенції й трудящих у справі безпосередньої допомоги їм.

Наприкінці своєї доповіді А.Г. Штанзі наводив наступні положення: надання подальших пільг кустарям при передачі казенних замовлень. У разі неможливості безпосередніх відносин військового й морського відомств із кустарями, необхідні посередницькі установи, якими могли бути кустарні комітети й тощо, які повинні мати спеціальних довірених осіб. А місцеві скупники повинні бути зовсім усунуті від участі у виконанні кустарями казенних замовлень. Перше завдання полягало в правильному розподілі замовлення між кустарями й, у випадку потреби установи, що посередкує, повинні доправити в користування кустарям необхідні інструменти, машини й навіть улаштувати майстерні. Для початку кустарі могли бути простими найманими робітниками, але поступово повинні були організовувати артілі, в розпорядженні яких могли передаватися майстерні зі збереженням фактичного контролю й керівництва посередницької установи. Нарешті, доповідач звернувся до зборів із проханням посприяти тому, щоб казенні замовлення на десятки тисяч карбованців на рік можливо скоріше направлялися на допомогу населенню, що бідує.

Доповідь викликала жвавий обмін думок. Зокрема, відзначалося, що місцеві фабриканти, як організатори виробництва, близько знайомі з народом, могли бути корисними посередниками при передачі казенних замовлень кустарям. Необхідно тільки визначити норму їх винагороди за цю передачу. Але ця думка викликала заперечення. Резюмуючи все сказане, професор О.О. Ісаєв [7], голова відділення кустарної й ремісничої промисловості товариства для сприяння вітчизняної промисловості й торгівлі, наголосив, що посередництво ніколи не користувалося громадськими симпатіями, і що питання про здешевлення цього посередництва було актуальним для даного часу. Зробити приватних підприємців посередниками по передачі казенних

замовлень кустарям, значило виявити їм нову систематичну підтримку, яка, по суті, нічим не відрізнялася від державної підтримки великої промисловості. Очікувати від такої підтримки великого блага для населення не було підстав. Нормування винагороди за таке посередництво зажадала дорогого й, все-таки, нездійсненого контролю. Ніщо не говорило проти можливості організації допомоги кустарям державними або громадськими установами. В решті-решт ці збори ухвалили визначити рішення про те, як кустарні виробниці могли задовольнити казенним потребам і які зажадають зміни техніки кустарного виробництва.

Однак, не менш важливим було питання про розвиток технічної освіти для працюючих у кустарній промисловості [8]. Для того, щоб полегшити викладання ручної праці в початкових училищах, необхідно було підтримувати й ще більш розбудовувати навчання ручної праці у вчительських семінаріях, інститутах та інших закладах, що готували навчальний персонал. Факти, зібрані до з'їзду по технічній освіті (1890 р.), показали, що в цих закладах, взагалі, охоче займалися організацією ручної праці. Не торкаючись її педагогічного значення для цих закладів, можна відзначити, наскільки це могло бути важливо для кустарних промислів. Парубок, познайомившись із ремеслом у вчительській семінарії, міг стати вчителем початкової школи, контролювати, чи правильно ведеться навчання ремеслу, якщо його викладав у цій школі спеціальний майстер. Інший же вчитель, полюбивши справу й добре засвоївши ремесло, і сам би міг її викладати, що дозволило б обійтися без спеціального майстра. На запитання комітету товариства для сприяння промисловості й торгівлі про заходи, прийняті на користь кустарних промислів одна із земських управ відповіла: «Коли в 1888 р. один із учителів земських шкіл виявив бажання навчати учнів столярній справі, йому із земських коштів видана була потрібна сума на придбання інструментів» [8]. Але вчительські семінарії служили тиражуванням учителів для цілої губернії з її різноманітними промислами. Тому недостатньо було вводити в цих закладах який-небудь один вид ручної праці: слід було викладати кілька видів, що відповідають найпоширенішим промислам. А молоді люди могли вибирати той промисел, який найбільше відповідав їхнім смакам. Вивчивши його, вони могли б шукати собі місце в початковій школі того району, де займаються даним промислом. Ними б керував цілком природний розрахунок, що знайомство із цим видом ручної праці до можливості викладати його могло б збільшати їхній річний статок у кілька десятків карбованців.

Але населення села пред'являло й інший запит. Деякі кустарно-промислові округи

поступово вирости в значні промислові центри, що мали від 1000 до 5000 жителів і більш, та служили місцем домінування якого-небудь одного промислу. Був промисел, характер якого вимагав значного поділу праці (наприклад, іграшкове виробництво), що пред'являло запит на різні спеціальні промислові навички – столяра, токаря, слюсаря, живописця. Більші поселення, що наближалися до міських, мали запит на різних ремісників і обіцяли достатній ринок збуту для виробів різних галузей. Такі центри служили цілком зручними, природними місцями для початкових і навіть для середніх технічних шкіл з викладанням різних ремесел. У цих центрах ремісничі школи могла розраховувати на досить велике число слухачів у старшому шкільному віці від 13-17 років. Слухачі могли вербуватися, частину із заможного населення цих центрів, частину, з більш бідних родин, де батьки не були готові відривати синів від навчання протягом 15-16 років. Нарешті, з тих родин, яким було не під силу утримувати дітей до цього віку, здібні учні могли бути стипендіатами земства й державної скарбниці.

Але ці два способи навчання ремеслам не могли задовольнити всіх бажаючих навчатися «робочого мистецтва». При відносно малому числі початкових училищ, досить значна частина селянських дітей не мала доступу до початкової школи; вона не мала доступу й до тієї ручної праці, яка була введена в училищі. Як потреба в грамотності, до відомого ступеня, задовольнялася пересувними школами грамотності, так і потреба у вивченні ремесел для тих, кому недоступні зазначені способи, могла бути задоволена пересувною навчальною майстернею.

Пересувна майстерня стояла віч-на-віч із дуже строкатою масою учнів. Крім дітей, що жили поза шкільним районом, вона могла розраховувати й на досить велике число дорослих учнів. Слюсар, столяр, гончар, токарь, які в дитинстві, не могли одержати професійну підготовку до свого ремесла: одним було перешкодою те, що батьки не віддали їх в училище, інші – за лінощами, треті – тому, що, під час їх шкільних років, найближче училище ще не викладало ручної праці й тощо. Тепер увесь цей контингент, маючи відому практичну досвідченість, міг ознайомитися з більш правильними прийомами роботи й міг приділити на це кілька годин на тиждень. Звичайно, пересувна навчальна майстерня повинна була вважати і їх своїми учнями. Така майстерня являла собою досить стійкий тип установи: як викладати, скільки часу залишатися їй в одному селищі – усе це залежало від складу учнів: перевага дітей і підлітків ставила такій майстерні одні вимоги, а дорослих людей – інші.

У насиченості знаннями кустар відчував потребу на кожному кроці. Ринок пред'являв запит

на виробі нового виробу, який уже виготовлявся міськими ремісниками, але ще не був відомий; у продаж надходила нова фарба, дешева й міцна; були нові способи поєднання матеріалів; винаходилися дешеві загальнодоступні машинки або удосконалювалися знаряддя. Для всіх подібних новинок і повинні були влаштовуватися *музеї в центрах кустарно-промислових округів*. Вони могли розміщатися при волосних правліннях, іноді при початкових школах. Для того, щоб отримати корисну інформацію про нескладні предмети, що виставлялися в подібних музеях, не потрібно було довгих роз'яснень. Подібні друковані роз'яснення могли супроводжувати зразки виробів, матеріалів і знарядь, що направлялися в музеї, із пропозицією вчителів місцевої школи допомогти всім бажаним додатковими поясненнями й вказівками.

Звернемося до обов'язків, які лежали на вищих технічних навчальних закладах, щодо сільських промислів і, взагалі, щодо дрібного виробництва. Ці заклади служили, насамперед, інтересам великої промисловості. Студенти цих закладів вивчали фабричну й заводську техніку й направляли винахідливість свого розуму на поліпшення дорогих машин і процесів, пов'язаних з машинною працею. Знаряддя міського ремісника й кустаря та їх робочі прийоми не привертали до себе уваги вчених техніків. У цій сфері всі вдосконалення були віддані на волю випадку, здорової, іноді могутньої, але, звичайно, недисциплінованої кмітливості простої робочої людини. Потрібно було, щоб *увага вищих навчальних закладів* була звернена в цей бік, щоб допитливий розум ученого техника давав дещо й для поліпшення дрібного виробництва. Цьому можна було сприяти двома способами: по-перше, точним вивченням знарядь і процесів праці, які панували в кустарних промислах, по-друге, відомими заохочувальними заходами, які могли сприяти різним винаходам, доступним, саме, для дрібних виробників.

Справа вивчення була надзвичайно розвинута вже заснуванням ремісничих училищ у центрах головних кустарних промислів. Викладач міської ремісничої школи стояв занадто далеко від первісного вітчизняного промислового життя, щоб мати сенс вивчити його. Викладач технічної школи в центрі кустарного виробництва, що стояв віч-на-віч із усіма потребами сільського промисловця, добре знав усі його промислові проблеми, які більш усього потребували поліпшення. Але й цього було недостатньо: необхідно, щоб у вищих технічних училищах були засновані особливі курси вивчення знарядь і прийомів праці, розповсюджених серед дрібних виробників і, особливо, кустарів. Тільки при чіткому знанні всього цього, технолог, що одержав вищу спеціальну освіту, міг легко й охоче направитися

на поліпшення знарядь і процесів дрібного виробництва. Пристосування технічного знання до потреб дрібного виробництва мало позитивний вплив на утилізацію суспільством технічно підготовлених сил, які залишалися без застосування. У той же час вітчизняне промислове життя виявило таке протиріччя: багато великих промислових закладів обходилися без підготовлених техніків, а багато осіб, що одержали вищу технічну освіту, не знаходили собі роботи й залишалися для країни «мертвим капіталом». Адже ці сили готувалися для служіння великому виробництву, але воно не «поглинало» їх сповна. Тому воно могло, і повинне було послужити на користь дрібної промисловості. Досягнення такої мети полегшувалося залученням їх викладачами в центральні ремісничі школи кустарно-промислових округів, а також до докладного вивчення техніки дрібних промислів і на винахідництво у цій сфері. Звичайно, це не вирішило проблеми, але надто важливо було зробити на цьому шляху навіть перші кроки. Якщо, при сприятливих умовах, на ґрунті кустарної промисловості розбудовувалося артільне виробництво, то воно знаходило досить великий запас техніків, які служили йому.

Висновки. Технічні заходи, окремо взяті, були більшою мірою вигідні скупникам, бо вони розширили для них ринок збуту й підтримували високі ціни. Для рядових кустарів, прямо не пов'язаних з ринком, ці заходи приносили дуже скромні зиски тим, що збут виробів, підтримував попит на робочі руки. Але техніко-освітні заходи могли бути, і були дуже важливі й для маси вітчизняних кустарів, раз вони спиралися на широкі й міцні засади економічних заходів: доступний кредит, підтримка артілей, забезпечення дрібних кустарно-промислових закладів замовленнями від урядових і громадських установ.

Таким чином, чим більше старань було прикладено до того, щоб виникали артілі різних типів, щоб кустар злився з ринком крім скупника, тим глибше, тим плідотворніше був вплив техніко-освітніх заходів на все населення села.

Позначені проблеми – це тільки та вершина айсберга, яка перебувала на поверхні, і свідчила про перші продуктивні кроки в справі розвитку кустарної промисловості і її технічної освіти наприкінці XIX ст. Прийшов час і нашому дрібному виробництву й малому бізнесу скористатися досвідом кустарної промисловості кінця XIX ст., що переживали з вітчизняною промисловістю період своєї модернізації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Добрыловский Н.М. Кузнечно-слесарный промысел в Киевской губернии / Н.М. Добрыловский // Кустарная промышленность в

Киевской губернии. – К.: Тип. К. Круглянского, 1912. – С. 76-116.

2. Малаховский Э. Некоторые практические указания об уходе за сельскохозяйственными машинами и орудиями / Э. Малаховский // Справочный листок Подольского общества сельского хозяйства и сельскохозяйственной промышленности. – Винница: Тип. гор. Управления, 1914. – № 5. – С. 43-45.

3. Горленко В.Ф. Народна землеробська техніка українців / В.Ф. Горленко, І.Д. Бойко, О.С. Куницький. – К.: Наукова думка, 1971. – 164 с.

4. Боньковська С.М. Ковальство на Україні (XIX – початок XX ст.) / С.М. Боньковська. – К.: Наукова думка, 1991. – 110 с.

5. Маслов М.П. Кустарне виробництво сільськогосподарського реманенту в Україні у XIX – першій половині XX ст. / М.П. Маслов // Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія». – Харків: Майдан, 2007. – Вип. 27. – С. 153-162.

6. О мерах для развития кустарной промышленности // Новости и биржевая газета. – 1889. – 8 мая. – № 125. – С. 2.

7. Казенные заказы кустарям // Новости и биржевая газета. – 1890. – 1 марта. – № 59. – С. 5.

8. Техническое образование и кустарные промыслы // Новости и биржевая газета. – 1890. – 6 марта. – № 64. – С. 4.

*Рецензент д.е.н., професор ХНАДУ Бабич Д.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Зубенко В.О.*

УДК 519.246.87:656.6

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ФРАХТОВОГО РИНКУ МЕТОДАМИ ФРАКТАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

*Онищенко С.П., д.е.н., доцент,
Шихєєва К.Д., аспірант (ОНМУ)*

В роботі досліджуються фрактальна структура тайм-чартерних ставок в період кризи на ринку суховантажного тоннажу; її спектральні властивості, присутність довгострокової ринкової пам'яті. Дослідження проводилося за різними тоннажними секціями фрахтового ринку (панамакси, кейпсайзи), зроблений їх порівняльний аналіз, визначені основні причини однакової та протилежної поведінки ставок в даних секціях. Обґрунтовано можливість використання методів фрактального аналізу для прогнозування динаміки фрахтового ринку

Ключові слова: фрахтовий ринок суховантажного тоннажу, Балтійський фрахтовий індекс, фрактальний аналіз, довгострокова пам'ять.

ИССЛЕДОВАНИЕ ДИНАМИКИ ФРАХТОВОГО РЫНКА МЕТОДАМИ ФРАКТАЛЬНОГО АНАЛИЗА

*Онищенко С.П., д.э.н., доцент,
Шихеева Е.Д., аспирант (ОНМУ)*

В работе исследуется фрактальная структура тайм-чартерных ставок в период кризиса на рынке сухогрузного тоннажа, ее спектральные свойства, наличие долговременной рыночной памяти. Исследование проводилось по разным тоннажным секциям фрахтового рынка (панамаксы, кейпсайзы), выполнен их сравнительный анализ, определены основные причины одинакового и противоположного поведения ставок в данных секциях. Обоснована возможность использования методов фрактального анализа для прогнозирования динамики фрахтового рынка.

Ключевые слова: фрахтовый рынок сухогрузного тоннажа, Балтийский фрахтовый индекс, фрактальный анализ, долгосрочная память.